

CSEREI MIHÁLY NEHÁNY ISMERETLEN VERSE 1690—98-BÓL.

Az erdélyi muz.-egylet könyvtárában Cserei Mihálynak 8 darab Neubárt János-féle, Tótfalusi Kis Miklós által kiadott naptára maradt meg 1690—95 és 1697—98-ból, melyeknek első lapján ez olvasható: «Michæli Cserei Deus providebit».* E naptáraknak tiszta, írásra szánt lapjaira Cserei ez évekből naplószerű feljegyzéseket írt, melyek utóbb nagy történelmi munkájának alapjául szolgáltak az említett évekről, az események tekintélyes részére nézve. Azonban gyakran megesett, hogy följegyezni való nem akadt s ilyenkor a lapok latin idézetekkel teltek meg részben az egyházi írók némely nevezetes vallási igazságot kifejező mondásaival, részint u. n. iskolai gnomákkal, részint s pedig a kor jelleme szerint gyakran, Epictetos vagy más kiválóan stoicus író valamely oly mondásával, mely a jók mulandóságát, az önmegtartóztatást, erkölcsi szilárdságot, az élet haszontalanságát stb. tartalmazza. E szerint hát Cserei teljesen kora eszméáramlatában élt s így e jegyzetek élénken tanúsítják, hogy a még csak 23-ik évébe lépett ifjú mint lesz részese a levegőből beszívott életnézeteknek. A hit és lemondás, az élet reménye s a kétségbeesés, a büntudat és az Isten kegyelmessége, a stoicismus elvei s a keresztyén világnézet ellentétes áramlatai, bőven tápláltatván e harcziás, szenvedésekkel, veszélyekkel, forradalmakkal, a pártoskodás gyűlöleteivel telt korszak magasra csapó szenvedelmeitől s az elegicus ellágyulás látszólagos nyugalmaival: mindezek, mint a kor világnézetének alkatelemei valami egyforma szint adnak e kor irodalmi maradványainak s ezek a vonások feltűnnek Csereinél is.

E jegyzetek között, mintha csak azért állanának ezek is, hogy mint Cserei kézírataiban másutt sem, egy ujjnyi hézag se maradjon, az előbbi szellemi vonásoknak teljesen megfelelő versekre is akadunk s ezeket fogjuk közölni e lapokon. Ha az előbbiekből azt mondtuk, hogy Cserei kora szellemében élt, természetesnek fogjuk találni az ő életének hányattatásaiból kifolyólag, melyek épen 1690-ben Thököly Erdélybe törésével kezdődnek, ha nála az Istenbe vetett hit szózatosságot, a büntudat kínzó szemrehányásait, a szerencse mulandóságán, az élet csapásain való keserű panaszkodást még sűrűbben találjuk, mint talán olvasni kellemes; valamint természetes az is, hogy az egyhangúság ennek világos következménye. Végre az is természetes, hogy a korszellem általános s az egyéni életen majdnem

* Cserei symboluma. Genesis 22. v. 8.

egészen uralkodó hangulata mellett, Cserei versei úgy tűnek fel, mint a Balassa és Rimai-féle költemények, valamint az ők verseit magokba foglaló kiadásokhoz ragasztott «istenes énekek» visszhangjai. Ezeknek együttesen megjelent költeményeit olvasta is és Rimainak egy «Az idő ósága nevel magas fákat» (171. l. 1704-diki kiadás) kezdetű költeményét ki is írta jegyzetei közé, mint hangulatának teljesen megfelelőt.* Innen az a benyomás a többinél is, mintha már olvastuk volna más szerzőnél őket; a hangulat s a kifejezések alig válnak ki vagy térnek el a század megszokott formáitól.

Csereinek ezeken kívül már előbb is ismeretes volt néhány verse. Három epitaphiumát már Káli Nagy Elek közölte a kolozsvári unit. főgymnasium könyvtárában levő jegyzőkönyvből az *Uj magyar muzeum*-ban (1853. I. 54 l.); hasonlóan közölte egyik epitaphiumát és egy versét Abafi Lajos a Történelmi tárban (1880. 568. l.). Mi itt közlünk 35 darabot időrendben, följegyezve a napot, melyen vagy mely után állanak jegyzetei között, vagy közölvén azt a latin idézetet vagy néha elbeszélést, melyre mint valamely themára írta a verset. Oly mód ez, melyet Balassánál, Rimainál, kivált az utóbbinál bőven talált s a «*Ferendum et sperandum*» jeligét a Balassa és Rimai énekeihez tett «istenes énekek» elől szintén átvette jegyzetei közé. Meglehet az is, hogy ez énekek közül is kiírt volna nem egyet, ha buzgó református hite megengedte volna, mely vallást ő «az igaz egy Idvezítő Reformata Religio»-nak nevez.

1690.

I.

Mart. 3. Volt kívánatos szép száraz tavaszi idő.

Oh ti szép tavaszi örvendetes napok,
Ugy látom már szintén télből kibuttatok,
Minden állatok most egyaránt vigadnak
Csak egyedül nékem bánatomra vadnak.
Job meghalnom, mintsem ennyi sok but látnom,
Sötét föld gyomrába mélylen beszállanom,
Gyászos koporsómban csendesen nyugodnom,
Mint ezen világban holtig nyomorganom.

* E költemény hibásan tulajdoníttatik Balassának a Történelmi tárban. 1880. 568. l. Abafi Lajos cikkében. Megvallom, hogy Rimai e versének beigtatása arra a gondolatra vezetett, hogy a többi sem eredeti, azonban hasonló kiírásra többre nem akadtam, bárha Beniczki és Balassa, kivált az előbbi, költeményeinek hatása minden lépten-nyomon föllelhető. Nem lehetetlen azonban, hogy még figyelmesebb s kivált erősebb emlékező erő még más szöszterinti kiírást is fog találni; de nagyobb részök annyira egyéni vonatkozású, hogy kétségen kívül Csereiéi, ki egyébként soha sem mondja meg, hogy maga írta vagy csak lemásolta őket.

1691.

2.

Mart. 17. (A Thököly Imrével való bujdosásából haza térvén.)

Ugy legyen valamint az Isten akarja,
 Vége lesz mindennek mihelyt jó órája,
 Lelked a fényes ég tested föld nyugoszja,
 Mert it nyugodalmát egyik sem találja.
 Meg kel annak lenni a mit Isten végez,
 Jó-e vagy ártalmas arról te nem tehecz,
 Bizony az egekre könyves szemmel nézhecz,
 Mit Isten ád annál egyebet nem vehecz.
 Világi életünk noha keserűség,
 Bujdosás, fájdalom, nyomoruság, inség,
 Holtod után lészen osztán a könyebség.
 Meg vigasztal amaz menyei dicsőség.

3.

Mart. 19.

Komor tél elmulik az idő kinyilik,
 Mező szép vetéssel kert fűvel virágzik,
 Vadak szabadulva az meleget lesik
 Fecske s fülemüle fészken munkálodik.
 Örül minden állat az kies tavasznak,
 Csergedőző vizek most hivesen folynak,
 Bánatos szívemnek semmit nem használnak,
 Mert nyomoruságim naponként áradnak.
 Nem közlötte velem világ semmi javát,
 Sőt úgy tartot mint egy el hagyatot árvát,
 Sok keserűséggel nyeltem búknak savát,
 Isten tudom végre meg szánnya szolgáját.
 Boldogságot kettőt senki is nem vehet,
 Ez világon avagy az másikon érhet,
 Nékem ez rosz világ abban még részt nem tet,
 Várom Istenemtől melyet elkészitet.

4.

Ápr. 23. Qui nescit pati, nescit vivere !

Ez hitván világon ki kívánnya élni,
 Hol ennyi kin bánat gond szokta gyötörni
 Egy szem pillantásig bátran maradhatni
 Nem lehet, kel inkább naponként busulni.
 Jól tész Isten azzal az kit ki szolitasz,
 Lelkinek az égben csendes nyugovást adcz,
 Vallyon engemet is mikor meg ujtasz
 Szined látásával hogy meg nem vigasztalsz.

Jöj el én lelkemnek drága nyeresége,
 Én kívánságimnak egyetlen egy vége,
 Tölts bé az mit ohajt szívem . . . .
 Christus érdemiért legyen idvessége.

Máj. 16.

Oh rossz haszontalan nyavalyás bus élet,
 Kevés öröm közt ki sok bánatot nyelet,
 Senki is it bátran csak egyet sem léphet,
 Mert azonnal érez gondot gonosz terhet.
 Vallyon fogoly madár . . . . . kalitkából,
 Vagy el fáradot vad még éll is hálóból,
 Nem kívánkozik e szegény rab fogságból,
 Elepedet révész tenger habjaiból?
 Nincs oly drága dolog miként az szabadság,
 Nem ohajt ugy semmit soha az kívánság,
 Ha szintén nincsen is néhol az okosság,
 Nehéz mindenkinek el hid azt az rapság.
 Minyájan rabjai vagyunk ez világnak,
 Tömlöczin heverünk nyomoruságoknak,
 Bujdosunk mint árvák, kik csak szomorkodnak,
 Édes hazájoktól vagy meg fosztatának.
 Örökös hajlékunk az menyország nekünk,
 Ot lakik szent Atyánk s régi szent nemzetünk
 Oda sohajtsunk hát, ot meg könnyebülünk
 Semmi gyötrelemtől ot nem üldöztetünk.
 Tűrj mindent békével lelkem ne bánkogyal,
 Fus fáragy keseregj nyughatatlankogyal,
 Jól látod ez világ tégedet mint utál,
 Holtod után osztán csendesen nyugogyal.

Aug. 1. (Midőn haza jött a jul. 15-től aug. 1-ig tartott táborozásból.)

Oly sok bánatoknak világ mély tengere,
 Kinek szomorkodva értem fenekire,
 S keserves szemekkel nézek fel az égre,
 A hol könnyebülést bús lelkem vehetne;
 Bárcsak az ur Isten az szegény embernek
 Azt engedte volna közöslég mindennek,
 Hogy mikor akarnak innen elmennének
 S a földnek gyomrában csendesen ülnének.
 Nincs hatalmunk arra csak el kel szenvednünk
 Jót, gonoszt, örömet s többet kel éreznünk,
 Bujdosás völgye ez, it nem örvendhetünk,
 Fájdalom és sok gond italunk s ételünk.
 Mégis a jó Isten többi közt emberben
 Okos lelket adot s értelmet sziviben,

Melyet mint egy paist tellyes életiben
 Búk szélvésze ellen hordoz keserviben.
 E mellet remenség miként jó utitárs,
 Tölle nem távozik s érte harczol mint Márs,
 Biztatván hogy majdan adatik nyugovás,
 Sötét koporsóban bátorságos szállás.
 Ot meg nyugszik osztán tested kivallástól,
 Lelked gyötrelentől, szived bu bánattól,
 Elméd sok gondoktól sok fáratságoctól,
 Ez életben forgó bokros nyavalyáktól.
 Nincs is ez világon oly királyi felség
 S olyan hatalommal tündöklő dicsőség,
 Kit állandóképpen táplálná remenség
 Hogy holtanapjáig ne érhetné inség.
 De ha koporsóban jól bé szegeztek,
 És ki ádot sirban éppen bé tétetik,
 Bátran már felöle mondhatyuk nyughatik
 De senkiis addig nem dicsekedhetik.

7.

Aug. 28. (Midőn elmondja, hogy a sáskák a tavaszi és őszi
 vetést egész Erdélyben megemésztették.)

Mit dicsekedel oh Ember ez világban,
 Kinek ajánlási vadnak elmulásban,
 Minden adománya haszontalanságban,
 Helyheztetet és csak válogandó sorsban.
 Bölcs Salamon király példa lehet erre,
 Kinek az hatalmas Isten meg engedte
 Ez világnak minden javát meg érezze,
 Semmi kívánságtól szívét nem kimilte.
 Vénségire jutván eszire tér eczer,
 Meg bánván dolgait egynehány ezerszer,
 Ugy hogy még csak enni s innysis alig el,
 Szomorán panaszol ilyen beszédekkel.
 Én Salamon király világnak jovait
 Meg kostoltam minden nemű dicsőségit,
 Pénzt, szép jószágit, országát, szépségit,
 Drága épületit s töb mulandóságit;
 De imé mind azok haszontalanságok
 És hijában való csalárd czifraságok,
 Embert gyötrő s ölö nagy nyomoruságok,
 Kinos gondolatok sok sonyoruságok.
 Az fényes nap alat a mik tündöklenek,
 Változások alá azok rendeltetnek,
 Nincs állandó nyoma semmi féle rendnek,
 Egy szempillantásban földre mind ledőlnek.
 Nincs job hát embernek az mit Isten adot,
 Abból egyék igyék mondván Isten ádot,
 Hogy mikor elhagya ezt az rosz világot,
 Az fényes egekben nyerjen örök soldot.

8.

Szept. 22. (Az 1691-diki Thököly Imre elleni hadjáratra s pártoskodásra czélozván.)

Mindn országok most fel háborodtanak,
 Fényes birodalmak földig le romolnak,
 Hatalmas monarchák szörnyen le vágatnak,
 Gazdag tartományok im pusztán maradnak
 Mit gondolcz igyedről szegény Erdély ország,
 Az kit környös körül vet két hatalmasság,
 Egyik le szál rolad, másik hátadra hág
 Egy felől az egyik más tul keményen rág.
 Magad nemzeted is meg hasonlot immár,
 Egyik rész amoda, másik ide fut s jár,
 Végső veszedelmet azért magára vár,
 Térj Istenhez hamar s ugy nem bánt semmi kár.

9.

Nov. 11. (Ugyanarról.)

Oh veszélyre fordult, kinvállásra tudot
 Haszontalan ros z világ,
 Búknak seprőjiben, gondok sövényiben
 Tekeredet aszszu ág,
 Hol nincs igaz öröm, sőt keserü üröm
 És sok nyughatatlanság,
 Elméjit embernek, s rejtekit szivinek
 Sok gondokkal fogyatod,
 Elepedet lelkit, nem tekintvén senkit
 Halálra szomoritod,
 Munka s terhhordással s vére hullásával
 Velejít ki szitatod.
 Nem tudom ki volna, ki veled kívánna
 Hosszas számu időket,
 Mert próbák habjai, nyavalyák ijai
 Földre ejtik majd őket,
 Könyves bus szemekkel, keserves szivekkel
 Ohajtyák az egeket.
 Heraclitus * vajha az ki élt valaha
 Most világra jöhetne,
 Nyomorult igyünkre s árva nemzetünkre
 Jó mogyával nézhetne.
 Ennyi romlásunkon, változó sorsunkon,
 Bővebben könnyezhetne.
 Szarándok házához s kedves hazájához
 Mesziről kívánkozik,
 Lelkem is Atyához, az egek urához
 Régolta ohajtozik,
 Tudom sem gond sem bu, nyomoruság, boszu
 Ot velem nem osztózik.

* Czélzás arra, hogy Heraclitost *síró philosophus*-nak hívták.

1692.

10.

Ápr. 27.

Mind éltig' hallotam soha nem születni,
 Job volna embernek világra nem jöni,
 Avagy ha születet mindgyárást meg halni,
 Sötét föld gyomrában csendesen nyugodni.
 Mert mi haszon ez rosz világon bujdosni,
 Sok változásokon naponként forgani,
 Mi haszna az fényes napot is meg látni,
 Ha ennyi but kel volt örökké kotlatni.
 Mi haszna az ember hogy it sokat élylen,
 Az bujdosás völgyin holtig keseregjen,
 Bu s boszu, méreggel ugyan elepegyen,
 Egy óráig való örömet ne érjen.
 O boldog föld gyomra csendes nyugadalmunk,
 Buk szélvésze ellen erős bástyánk, tornyunk,
 O szívünk szakadva, mely régolta várunk,
 A drága gyémántnál mert inkább kívánunk.
 Az szent Jóbbal együtt keserűségemben
 Vigasztalás gyanánt az van bus elmében,
 Hogy mikor bétesznek földnek kebeliben,
 Ot meg nyugszik testem s lelkem az egekben.

II.

Máj. 30. Cui terra est noverca, ei cælum est patria.

Ez rosz hitván világ ha mostoha anyád
 S ha naponként többül it kinos nyavalyád,
 Ne busuly mert holtod után édes atyád
 Meg nyugat az Isten, mert az ég te hazád.

Quando digna patis, patienter ferre memento. Omnia si perdas famam
 servare memento; sed potius perde omnia perde et famam dummodo maneat
 bona conscientia.

Meg kel bizony annak egy órában halni,
 A ki ez világon nem akar szenvedni,
 Koporsó torkában osztán meg nyughatni,
 Addig nyugodalmat de nem érezhetni.
 Keserűségeket kel bizony kostolni,
 Nyomorúságokat foházkodva türni,
 Sokszor kel csak titkon sziviben gyötrödni
 Ez hitván világban a ki akar élni.

Jul. 13. (Jun. 9-től jul. 13-ig tartott nehéz betegsége után.)

Sok inség betegség forog az emberen,
 Szegény hajós miként hanyatik tengeren,
 Nincs it nyugodalom sehol semmi helyen,
 A sok nyomoruság egymást éri menten.
 Vajki sokan vadnak, kik titkon szivekben
 Keservesen nyegnek szomorú lelkekben,
 Semmi gyönyörűség nincsen életekben.
 Csak sűrű könyv zokog siralmas szemekben.
 Bizony voltaképpen ha ki meg gondollya,
 Rosz világ javait ottan meg utállya,
 Az sok bánat miat éltit se kívánnya,
 Veszélyit minden nap bővön jajgathattya.
 Sir az gyermek mikor világra születik,
 Mert még akkor érzi, hogy mint üldöztetik,
 Bátorságos helyre el nem rejtezhetik,
 Mert a kolcs lyukán is a bu beférkezik.
 Vettek- eszedben sohal az világon
 Nincs meg maradásod csak úgy ülsz mint ágon,
 Hajók mógyára jársz sok nyomoruságon,
 Ha csak meg mozdulsz is az halál fog torkon.

Etiam post malam messem serendum, post naufragium iterum mare tentandum.

Julius 26.

Boldog ember az ki más esetén tanul,
 De mikor az maga példájára szorul,
 Elmult jókat nézi keservesen távul,
 Világ édessége hamar meg savanyul.
 Azt mondották régen, mi haszon siratni
 Ez életben a mit el nem kerülhetni,
 Sőt leszeget fővel csendesesen kel túrni
 Istenre kel minden gondunkat csak vetni.
 Halálunknak mikor érkezik órája,
 Eloszlik akkor mind testünk nyavalyája,
 Szívünknek gyötrelme, lelkünknek fájdalma,
 Hiveit az Isten végre meg nyugotya.
 Nincs addig ebben mód, mert ide bujdosni
 Küldetet az ember naponkint szenvedni,
 Hogy tanuljon világon ne kapjon
 Más hazában sirva ohajtozzon.*
 Vigasztalhad ezzel nyomoruságidban
 Bura szerzet ember magad bánatjában,
 Rövid ez az élet, vég lesz az halálban
 Minden fájdalomnak koporsó torkában.

E két sor az eredetiben is rövidebb.

Embertől születélt, azért kel szenvedned,
 Bünöd büntetésit jó neven kel venned
 Mindent it békével s csendesen kel türned,
 Holtod után oztán job sorsot remélned.

14.

Aug. 25.

Ember ez világon mint comœdiában,
 Ugy van helyheztetve külömb állapotban,
 Ki király, ki koldus szép, rut ábrázatban
 Egészséges, beteg teste állatyában.
 Viseld jól magadat azért azon tisztben,
 Isten téged melyben állitot éltedben
 Ha rab vagy, ha sánta s keserves elmédben,
 Alázatos szóval hajts fejet mindenben.
 Isten dolga tudod s el szánt akarattya,
 Világi dolgoknak van sok féle fontja,
 Felemel akárkit amikor akarja,
 Valakiket akar, földön taszigállya.
 Nem vetekedhetik a sár gyurójával,
 Hogy őt fel nem kente tündöklő mázzával,
 Ember sem perelhet teremő urával,
 Mért nem áldotta meg világ sok javával.
 Szabad Isten velünk, övé testünk, lelkünk,
 Lételt s mozgást mert ő Felségétől vettünk,
 Ámbár nem tették is gyakorta minékünk,
 A mit ad csendesen s jó szívvel kel vennünk.
 Sorsa mindeneknek egyaránt nem lehet,
 Boldog állapotot is nem minden vehet,
 Sőt többire bizony sirva kesereghet,
 Mindazáltal arról semmit is nem tehet.

15.

Sept. 8.

Ember ez világon mint hajós tengerben
 Bujdosik tétova szörnyű félelemben,
 Csak egy óráig it nem maradhat helyben,
 Egyik nyavalyából esik más veszélyben.
 Sem uri öltözet, sem bársony corona,
 Nem menthet meg butól gyöngyvel füzöt párna,
 Nem tudom ki volna, ki meg maradhatna,
 Ez rozsz földnek hátán sok kint ne költoina.
 Lehetetlen dolog, hogy vasat magneskö
 Magához ne vonnyon, mert azzal hires ő,
 Világra is a ki születésével jó
 Haláláig lelke nyomoruságban fő.
 Kevés az az öröm, mellyet ez világ nyujt
 Ezerszer töb számu nyavalyákkal mert sujt,
 Siralom cseppekkel tellyes it minden kút,
 Sok veszélyre viszen it akármellyik út,

Egy szempillantás is it nem bátorságos,
 A mit szemeddel nész, nem mind valóságos,
 Keserőség vigszág együtt társaságos,
 Egy szóval életünk csak nyomoruságos.

Mért kel valakinek életit kívánni,
 Születése napját vigan innepelni?
 Méltóbb dolog volna maga sorsán sirni,
 Hogy még it nyomorog, azon panaszozni.

Mért kel az holtakat annyira jajgatni,
 Szomoru gyászokkal őket ohajtani?
 Mert job volna velök együtt mind meg halni,
 Hagyunk békét, nem kel már őket félteni.

Mi pedig a kik meg maradtunk életben,
 Eshetünk halálnál nehezeb inségben,
 S oly sorsot érhetünk egy fertály időben,
 Meg hasad az szívünk keserőségünkben.

16.

Okt. 27. Non sum læta seges Solium sum triste, sed oro Me
 tamen in messem College Christe tuam.

Azt akarja Isten, hogy it nyomorogjunk,
 Rosz hitván világon felettéb ne kapjunk,
 Elmuló jóvához ne is ragaszkozunk,
 Ő szent országában inkább hamarkogunk.
 Mert ha mind végiglen it boldogul élénk.
 Bánatot naponként s gondot ne szenvednénk,
 Az örök életről mi el feletkeznénk,
 Kegyes Istenünkhez nem is igyekeznénk.

17.

Nov. I. (Brassóban a sokadalomban 2 napi mulatása után.)

Rakva van ez világ sok kisirtetekkel,
 Miként az nedves rét titkos mételyekkel,
 Küszködik az ember nehéz gyötrelmekkel
 Elmult javát nézi keserves szemekkel.
 Arany, ezüst marha, szép ruha, tisztesség
 Sokféle találmány mulandó dicsőség
 Vallyon mit használhat akármely ékesség
 Bus szív s elme közöt hol nincsen egység.
 Nyomorultab soha teremtet állattya
 Nem lehet Istennek földön alkotmánya
 Emberi nemzetnél, kinek kinos jajja
 Napról napra többül s nincs egy vig órája.

Qui nimium terras amat et mortalia tecta Fallitur, est alto patria
 nostra loco.

Nov. 30.

18.

Nem lehet az tenger hogy habot ne hajtson,
 Csendes déltájban is háborut indítson,
 Világon sem élhet senki, bút ne lásson,
 Gyakran kel forgani nehéz kárvalláson.
 Tulajdonsága az, it minden dolgoknak,
 Egy nyomban sokáig meg nem maradhatnak,
 A kik ma pompásan nagy urak voltak,
 Holnap keservesen nézd másut koldulnak.
 Nem csuda ha sokan világ hamisságát,
 Nyilván tapasztalván változandóságát,
 Megutálták ennek tüntető vigságát
 És semmire kellő haszontalanságát,
 Mint Salamon magyar király példa erre,
 Ki sok veszélyeit el unván végtire,
 Bé megyen egyedül egy sötét erdőre,
 Ot lakot mind holtig ugy van nálunk hire.
 Mi haszná ugyanis világon kapdosni,
 El muló jovain annyira bánkodni,
 Ha halál torkában meg kel tölők válni,
 Job hát békét hadni s Istenhez fordulni.
 Ő az mi lelkünknek egyetlen fő czéllya,
 Szívünk kívánságát az ki meg adhattya,
 S egek drága kincsit miszámunkra tartya.
 Kiknek meg ígírte bizony meg is agya.

19.

Decz. 18. (Karácson közeledése alkalmából.)

Boldog Isten az ki ez szent ünnepekre,
 Fel virasztál engem nem nézván bűnömre
 S nem vetél eddiglen amaz örök tüzre,
 Segély rá engemet szent tiszteletedre.
 Sok bánatim után kedves vigasztalást,
 Sok gondaim után csendes meg nyugovást,
 Sok fájdalmim után egészséges áldást,
 Agy édes Istenem éltében jobbulást.

1693.

20.

Mart. 3. (Midőn ismét haza tért Ajtára, febr. elejétől távol levén.)

Ugyan sokat kell volt embernek szenvedni,
 Sok bánatot s gondot szívében érzeni,
 Egy szempillantásig is meg nem nyughatni,
 Napról napra újabb but kelvén kostolni.

Nincs ékessen szolló olyan nyelv világon,
 Nem terem oly elme semmi tartományon,
 Az ki fel érhetné mennyi nyavalyákon
 Forog szegény ember nyomoruságokon.
 Szeme könyhullástól, elméje gondoktól,
 Szája panaszoktól, lelke busulástól,
 Keze nagy munkától, teste fáratságtól,
 Nem üres soha is szive kinvallástól.

Egyik nyavalyából más nagyobbba esik,
 Egyik busulásból másba taszítatik,
 Egyik gyötreléből másra vitetetik,
 Egyik változásból másra hánytatatik.

A mit Isten ránk mér csak el kel szenvednünk,
 A hova vezetnek fő hajtva el mennyünk,
 Mi haszna héjában hogy it keseregjünk,
 Ha meg halunk osztán leszen csendeségünk.

21.

Mart. 29. (Az apjával történt összezördülése s az e miatt keletkezett bajai alkalmából.) *

Az miről nem tehet ember csak szenvedni,
 Földre hajtván fejit békével kel türni,
 Nem illik felettébb semmin is busulni,
 Sőt jó reménységgel magát táplálgatni.
 Ha ez egész világ épen meg indul is,
 Minden hegyek völgyek öszsze ütköznek is,
 Tenger vize földet vagy elboritya is,
 Kegyetlen sárkányok mérget lehelnek is.

El mulik ez világ minden szépségivel,
 El mulik az bánat szivek gyötrelmivel,
 El oszol gond és bu szemek könyveivel,
 El mulnak mindenek valaha idővel.

Vég lesz mindeneknek, vég lesz kinainknak,
 Vég lesz életünknek, vég lesz bánatunknak,
 Vég lesz halálunknak, vég lesz gondainknak,
 Vég lesz talám egyczer nyomoruságinknak.
 Idő mindent fogyat, nagy tölgyfák le hulnak,
 Nagy sok esztendeig mellyek láczottanak,
 Emberek sorsai akképpen változnak,
 Talám még vigadnak, a kik most bánkodnak.

22.

Jun. 20. (Midőn apr. 17-étől való távolléte után haza megy Nagy-Ajtára, a huga lakodalmára.) **

Boldog ember, a ki Isteniben bizik,
 Mert soha ő benne meg nem csalatkozik,

* L. Históriaja 228—229. l.

** Jun. 22—23-án történt.

Emberi segítség hol meg fogyatkozik,
 Isteni hatalom ot mingyárt kitetczik.
 Ne vesd reménységed soha emberekben,
 Urak királyokban, nagy fejedelmekben,
 Egy szempillantásban elmúlnak semmiben,
 Minden bizodalmad akkor megyen füstben.
 Bizzál csak egyedül édes Istenedben,
 Kinek ég, föld, tenger enged mindenekben,
 Nem kell társ melléje semmi szoros igyben,
 Megtart hogy dicsirjed őt tellyes éltedben.
 Áldot az nagy Isten, áldot ő szent neve,
 Minden állatoknak buzogjon most szive,
 Vélem együt egek királyját dicsirje,
 A ki kegyelmesen tekint az szegényre.
 A porból a sárból élhel holt rabokat
 Fel emelvén formál azokból urakat,
 Megis szabaditya az nyomorultakat,
 És meg vigasztallya bánatos árvákat
 Oh szent Isten tied az dicsiret méltán,
 Hogy kegyelmességéd nálam vagyon nyilván,
 Ellenségeimet meg rontád igazán,
 Hogy ne vigagyanak szolgád nyavalyáján.
 Fogadást teszek én, hogy el nem felejtlek.
 Koporsóm zártáig szüntelen dicsirlek.
 Ez rosz földnek hátán valamig én élek
 Csak Te benned bizom vagy járok vagy kelek.

23.

Dec. 18. Quo quis honoratior et acceptior Diis est, eo magis injuriis et odiis mundi obnoxius est. Dictum Pythagoræ sapientis sapientissimum. Charissimus Deus plenissimus flagellis. Quem Deus amat, etiam flagellat. Sit nomen Domini propterea benedicendum.

Az kit Isten szeret meg szokta sujtolni
 S nyomoruságokkal szivit epeszteti,
 Isteniről hogy meg tугyon emlékezni
 Ez hitben világból az égbe sietni.
 Tugya jól az Isten ember kevélységit,
 Ha kevésség látya fénlő dicsőségit,
 Elfelejtí magát s édes jó Istenit
 Ingyen sem emliti áldot teremtojít.
 Nem kedves fíjai azok az Istennek,
 Sőt elvetet fattyak, a kik nem szenvednek,
 Valakik peniglen tölle kedveltetnek,
 Mint édes atyától gyakran veszszóztetnek.

1694.

24.

Máj. 29.

Emberben hitemet nem vetem én soha,
Mert minden erejét fogta bé föld moha,
Semmit abban nem tud, hogy ő földnek por,
Nem is emlékezik soha ez világra.

Bizzál csak egyedül édes Istenedben,
Hatalmas ereje kinek van mindenben,
Fohászkogyál hozzá nyomorult igyedben,
Ki szabadit meglád alkalmas időben.

Ha néha késik is vigasztaló karja,
Csak hitedet akkor próbálni akarja,
Állhatatosságod de mihelyen láttya,
Segítő kegyelmét akkor hozzád nyujtya.

Édes jó Istenem eddig benned biztam,
Soha penig eddig meg nem fogyatkoztam,
Noha sok nyavalyát, kint s bánatot láttam,
Ugy annyira néha majd kétségre juttam,
Szemeimet minden emberről el vontam,
Keserves nyegéssel csak földre borultam,
Irgalmasságadat sirva ohajtottam,
S annak idejiben meg is tapasztaltam.

Ezután is bizony mig élek világban,
Sőt ha akadok is halálnak torkában,
Te benned egyedül bizom én uramban,
Mert meg nyuguttam én szent akaratodban.

Valamit rám mértél Istenem, békével
El szenvedem uram alázatos szívvél,
Csak hogy vigasztaly meg engem Szent Lelkeddel,
Bátorits mindenben drága kegyelmeddel.

Fiat voluntas tua Domine sicut in coelo, et in terra.

25.

Aug. 26. Augustus császár öcsinek Tiberiusnak, ki neki azon panaszolkodnék, hogy sokan az Császár ellen gonoszul beszélnek, nagy bölcsen azt felelte: Loquantur male dummodo nil mali faciant.

Ugy nem élhet soha ember ez világban,
Az irigy gonosz nyelv ne keverjen szóban,
De azzal ne gondoly járd el te utadban,
Had ugasson az eb dühös haragjában.

26.

Oct. 1. Non est volentis, nequam currentis sed solius miserentis
Deus. Rom. 91.

Héjában mégy futva Esau vadászni,
Mert Isten nem akar rajtad könyörölni,
Noha Isák téged meg akar áldani,
Nagy mesterséggel Jakab azt elnyeri.
Az kit Isten szeret, örökké szereti,
Szine elől bizony soha el nem veti,
Kárhozat sárjában örökké heverni
Szabad, a kit ot hágy, ki mér hozzá szólni?

1695.

27.

Jan. 1. Az uj esztendő uj szomorúsággal virradot fel nékem.
Fiat voluntas Domini.

Ez ros hitván világ látom hogy mostohám,
Szempillantásonként mert ujul nyavajlám,
Kegyes szemeivel nem néz édes Atyám,
Ugy tecczik még az fű szál is kiált reám.
Benned bizom ha meg ölsz is bizony uram,
Ha pokolra veccz is ot is lesz oltalmam,
Ne feletkezzél el végképpen hát rollam,
Jol tudod egyedül magam reád hadtam.
Derits fel már egyczer örömemnek napját,
Keserűségimnek könnyitsed fulákját,
Sérelmes lelkemnek nézd meg titkos buját,
Szabadításodnak ragyogtasd sugárját!
Mi hasznod ur Isten az én el vesztemben,
Hogy gyönyörködhetnél örök inségemben,
Térits meg inkábblan tellyes életemben,
Had dicsirhesselek s az fényes egekben.

28.

Mart. 1. (Bevezetésül elmondja Alvarus Luna historiáját, ki a
castiliani király kegyencze volt s utóbb csúfosan halálra ítéltetett.)
Sic res humanæ volvuntur.

Igy változik világ egy szempillantásban
Mint az tavaszi szél sebes fordulásban,
Ne bizzék hát senki ez mulandóságban,
Mert bizony mindenek vannak it romlásban.
Bujdosás völgye ez föld pusztá s kietlen,
Gyakorta az édes méz is csak kietlen,

A ki reggel vig volt estére kedvetlen,
 A bársonyos ur is járhat mezitelen.
 Nem tud mégis senki másokon tanulni
 S maga kivánságát okosan hordozni,
 Ha kis szerencséje kezd tündökölni*
 Sajnállya ingyen még az földre is lépni.
 Nem veszi nyavalyás azonban esziben,
 Egy szempillantásban esik mély veremben,
 Nyomorúságokban s keserves inségben,
 S mint meg fogot madár, úgy nyög ijedtiben.
 Hát ki ki vigyázzon szemesen magára,
 Ne bocsássa kedvit szabad zabolára,
 Hogy a mikor jut is véletlen próbára,
 Meg nyugot elmével evezzen partyára.
 Légy készen oh ember minden fordulásban,
 Nem tudod egy óra mit hozhat házadban,
 Mint nagy szegletes kő akár mely formában
 Vessenek is, megály ugyan azon nyomban.
 Hogy ha erős hittel bizol Istenedben,
 S elhiszed hogy minden dolog van keziben,
 Valamelyek esnek föld kerekiségiben,
 Ugy vadnak fel téve szent rendelésiben,
 Ne fély úgy semmit is semmi kisirtetben,
 Ha az föld s az ég is szakadozna egyben,
 Ha az mennyi ördög van pokol kebliben,
 Körül vennének is egyedül létedben.
 Az hatalmas nagy ur seregek Istene,
 Kinek mind szüntelen rád néz kegyes szeme,
 Meg oltalmaz hiven, nem lehet oly fene
 Ellenséged, kitől ártalmad lehetne.
 Én az ki az urnak hatalmas dolgait
 Láttam s kostoltam is rettentő csudáit,
 Hirdetem mindennek kegyes jóságait,
 Velem méltatlannal közlöt áldásait.
 Az Isten az ki meg sebesít s meg gyógyít,
 Az Isten az, az ki megöl s meg fel épít,
 Lehány az pokolig s felemel az évig,
 Bé takar az porban s felültet jobbjaig.
 Ő az nyomorultnak gyámola s oltalma
 Kinek ez világon nincs semmi hatalma,
 Tekintsen az égre ot lesz nyugadalma,
 Vig örömmre fordul keserves siralma.
 Áldassál nagy Isten, földön s a menyégben,
 Szárazon, tengeren most s minden időben,
 Nem bizom Istenem én soha emberben,
 Hanem csak te benned, tellyes életemben.
 Ne hagy el Istenem hát engem soha már,
 Ha érdekel bánat s nyavalya, inség s kár
 Vigasztaló karral akkor én mellém állj,
 S Hozzád futok, velem bár akár mit csinály.

* Az eredetiben rövidebb.

29.

Aug. 30. (Midőn 1695-ben haza ért Ajtára, honnan 1694
oct. 8-án távozott el az udvarhoz.)

Légy áldot Istenem, a ki utaimban
Békével hordozál, nappal s éczakában,
Ezután se hagy el, míg szent országodban
Béjutok már régen ohajtot hazámban.

30.

Szept. 14. (Midőn 1695 szept. 5—14-ig Brassóban ül s haza jön.)

Igazán rövid volt minden gyönyörűség,
Nagy keserűséggel teli az édesség,
Az kedves életben leszen szomorú vég,
Mely után embernek szíve holtáig ég.
Ezért e rosz csalárd világnak öröme,
Hogy ily tündéresen változzék szerelme,
Egy órában mullyék kívánt jövedelme,
S könnyhullatásokban borullyon a szeme.
Igy fizet-e gonosz világ szolgálóidnak
Ily kedvet mutat meg hiv barátáidnak,
Ez e valósága sok ajánlásidnak,
Ily kedves haszna van csalogatásidnak?
Bolond hát ki hiszen sima szavaidnak,
Mert állandósága nincsen utaidnak,
A kit ma csalárdul tartasz barátodnak,
Holnap mérges italt acz vesztire annak.
Idétig rosz világ eleget szolgáltam,
Neked ajándékon, de mi hasznát láttam?
Hanem kint, nyavalyát, bánatot kostoltam,
Szomorúságimban földig elbágyadtam.
Az Menynek és Földnek kegyelmes Istene
Testemnek, lelkemnek leszen már reménye,
Mert meg agya az ur, mit szóllot ígirve,
Semmi időben is nem lesz el felejtve.
Övé az dicsíret mind földön, mind menyben,
A ki meg tekinti az szegényt igyiben,
És meg vigasztallya az búst keserviben,
Te légy édes Atyám mindenem éltében.

1697.*

31.

Febr. 1.

Nincs oly mester révész ki tenger hajjait
Félve ne szemlélné mint várak tornyait,
Nincs oly élő ember, ki világ bajait
Ne kostolná gyakran, kinos gyötrelmeit.

* 1696-ról a naptár s vele a jegyzetek is hiányzanak.

Job azért meg halni, mint világon élni
 Élni, de mint mondók, inkább nyomorgani,
 Mi haszna a fényes napot is meglátni
 Ha ennyi but kel volt örökké kostolni
 Mi haszna az ember, hogy it sokat éllyen,
 Bus boszszu méreggel ugyan elepegyen,
 Az bujdosás völgyin annyit keseregjen
 S egy óráig való örömet ne érjen.
 Haszonra való nincs semmi a föld hátán,
 Csak lelkek gyötrelme mit az ember kíván,
 Ne kapdos hát semmit világ adományán,
 Valami földből lesz, elvesz higyed nyilván,
 Ha minden embernek olljan állapotja
 Mint az enyim bizony, éltit nem ohatja,
 Söt halálát telljes lelkiből kívánnya
 Kint látot tetemit hol meg nyugothattja

Melior est mors quam vita amara. Eccles.

32.

Mart. 4. Dies infelicis, tristis et luctuosi.

Job volna embernek soha nem születni,
 Vagy ha már születet, mingyárast meghalni,
 Sötét föld gyomrában csendesesen nyugodni,
 Rosz hitván világnak jóvát sem kostolni.¹

33.

Aug. 12.

Bethlenből királyjá érdemmel löt Gábor,
 Vajha látnád mint nyög sajtóban sok jámbor,
 Magyar nemzet vala veled bátor tábor,
 Már nem vagyunk bátor, mert te sem vagy Gábor.
 A pénzt nem szeretted soha csak úgy mint pénzt,
 Igaz hogy le hoztál lompostól² sok erszényt,
 De nem voltál te György³ sem Lupuj⁴ e szerént,
 Világ szerte titted a sok jó téteményt.
 Nincsen vétek nélkül rólad sokat szólni,
 Sokkal nagyobb vétek, nem is emlegetni,
 Egyebet nem tudunk felöled mondani,
 Csak használnánk velle, nem szánnánk kivájni.

¹ L. a 10 sz. a. vers 1-ső szakát 1692-ből.

² Némettől.

³ I. Rákóczi György.

⁴ Lupuj vajda.

Sept. 1.

34.

Vajha Szent Istvánnak, Bocskai Istványa
 Mátyás Corvinusnak Iktári Gáborja
 Hevenyen nyomokban bé hághattak volna,
 Meg volna szalonán mind sódar mind orja.
 Beh szépen kezdődik ez sæculum veled,
 Beh rutúl végződik maholnap kivüled,
 Mint vagyunk, mint leszünk, nincsen benne hired,
 Már mi csak sohajtunk s ugy emlitünk téged.
 Kátainak mérge meg evé fejedet,
 Nem száná nemzetit, sem a te igyedet,
 Örömet meghalna ugy sirat tégedet,
 De tarde fabulál, meg iván véredet.

1698.

35.

Oct. 21. Quisquis in ambigua se non accomodat Aula, omnibus
 ingeniis non habet ingenium.

Udvarban csendesen a ki akar élni,
 Sokat látni kel, de keveset szollani,
 Minden boszuságot békével szenvedni,
 S maga hivatalját igazán folytatni.

FERENCZI ZOLTÁN.

KAZINCZY FERENCZ ÉS A «NEMZETI HÁLA».

1832—1836.

A M. Tud. Akademia főtitkári hivatalának levéltárában egy iratcsomag őriztetik, mely Kazinczy adósságokkal terhelt hagyatékának rendezésére vonatkozik.

Az akadémiai eszmének Kazinczynál senki sem volt buzgóbb előkészítője Magyarországon. A «szent öreg» még megláthatta az ígérlet földét; mert még beléphetett ugyan az akademiába, mint «a történettudomány osztályában vidéki első rendes tag»,* de jóformán ő lett az első a «társaság kiholt tagjai» között is.

* Ld. necrologját Schedeltől; Névkönyv a Magyar Tudós Társaságról 1832-re, 40. lap.